

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 22. ФЕВРУАРА 1879.

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а па страну 60 и. месечно. — Претпоставља се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примно да разашпиље овај лист.

УСПОМЕНА НА ПОКОЈНОГ ПРИЈАТЕЉА.

II.

Свечана представа, што је у спомен мога покојног пријатеља приређена, свршена је, и ја хитим, да испуним дато обећање, хитим, да поштованим читаоцима прикажем писца наших шаљивих игара.

Човека познати, па онда оценити га и пре судити га, врло је тешка ствар. Но ја ћу се трудити, да колико је могуће верно и тачно прикажем пријатеља, кога сам од детињства познавао и с њиме сам се, тако рећи, до последњег тренутка дружио. Знао сам га још као мало дете, које је живо и несташно, па опет бистро и отворено, умиљато и досетљиво било. Познавао сам га као младића са срцем, пуним одушевљења, са смелим и одважним замишљајима и плановима. И на послетку дружио сам се са човеком, који се стишао, смирио, лативши се озбиљна рада на пољу српске књижевности, и то на оној страни тога поља, која је не само не обраћена, него и не раскрчена била. Дуго смо времена седили раме уз раме, па сам му сазнао све његове замишљене мисли, све скривене жеље, намере и планове му, — па се надам, да ћу га моћи приказати онако, као што то његов спомен међу нама, и нарочито његова некадања љубав и пријатељство према мени захтевају. Па ако ми намера за руком испадне, постигао сам две цели, — одужио сам чин пијетета и учинио сам услугу оној српској публици, којој одношаји покојникови нису били познати. Ову своју задаћу надам се у толико пре постићи, што се ни после смрти нисам са пријатељем раставио. Његови заостали списи, његова посмрчад, његови

започети умотвори, његови планови у нацрту, његове белешке, његови мемоари и многи други његови рукописи леже пред а-мном на столу као живи сведоци његовог великог духа, и његовог вредног и раденог живота. У тој књижевној неуређеној и неликвидованој оставини огледа се најбоље дух покојног Косте Трифковића. На свакоме листу, на свакој страни, при свакоме реду сусреташ се са покојниковим духом. Из тих артија учим га већ познавати, дивим му се и поштујем га, жалим га и оплакујем га. Па у колико би моја моћ познавања, или моје сећање, или мој суд недостајао, да га представим, учиниће то он сам, кад замислим његов вазда светао дух, да кад и кад са овог или оног листа прашних оставинских списка слепти и прикаже се сам, — а учиниће, учиниће то за цело, јер кога је познавао, знао је и то, да се он свугде и свагда умео наћи...

Коста Трифковић родио се у Новоме Саду 20. октобра 1843. године. Отац му је био Атанасије, адвокат и чиновник, а касније сенатор новосадски, а мати Ана рођ. Ђорђевића из Темишвара. Мати пок. Косте била је женска даровита и пуна духа, које се врлине и на сина јој препеле. Но како није била постојана здравља, преминула је врло рано, још кад је Коста у нижој гимназији био. Коста је, истинा, био још дете, кад је она умрла, али је то дете већ осетило било снагу и моћ њенога духа, и за то је се Коста са највећом љежношћу и најдубљим поштовањем врло често у својим белешкама и меморима сећа.

(Наставиће се.)

ЈИСТИЧИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Наши робови.“ Позоришна игра у 5 чинова, од Сахер-Мазоха, превео Сава Петровић.) Приказана први пут у четвртак 15. фебруара о. г.

Посматрали смо публику нашу у оно неколико мучних тренутака, којд леже између последњег превлака гудала до шуштана, што га производи дизање завесе. На лицима се није изражало просто очекивање, радозналост, што нам га буди нешто ново, непознато; на лицима се указивала сигурност, поверење, да ће у том новом, непознатом битиничега, што ће му оправдати жудњу, што ће га утврдити у поверењу. Није публика при свакој повеље глуми иста. Прву јој слутњу о психичкој представи задаје штампана хартија с насловом глуме; с ишчевим именом, с наведеним осојлем; она има неку ваздушасту зграду, неки матловити појам и о самој глуми, бар је готова, да је себи нацрта у неколико смешних ипотеза. С тим осећањем дође публика у позориште, с тим осећањем, итенцираним или обмањеним, прати глуму, прати приказ глумаца. Тешко писцу, ако је публику завео, т. ј. ако се она у комбинацији својој претварила сама. От појаве до појаве, од чина до чина расте, или опада саучешће, па по том и интерес и успех глуме. Потмуло мумлање, које или одобрava, или одбацује понуде са позорнице, по где је таштање, а живахан жагор и врења после сваког чина јесу спољашњи знаци унутрашњег покreta у публици.

Све те фазе, што их наведосмо, ионављаху се при прикази глуме „Наши робови“. Наслов? Хи! Биће за цело нешто зајимљиво, ишантано. Сахер-Мазох? Познато име, звучи већ одавно врло лено. Особље? За цело из нашег скапидашњег живота. А глумци? Аха! Урган ће бити главнијунак поред Фаустине.

Први чин је сршен. Диспозиција особита, сви услови за зрео зачлет, противности у особама згодне — при крају мала катастрофа. Задовољна се врева разлаже по позоришту; утисак врло добар, публика добијена.

Други чин је сршен. На широко је развијена мотиваџија о љубави између Фаустине и Павла; она умна, осетљива, он интересантан. У публици неко задовољство, што држи, да погодила језгро.

Трећи чин је сршен. На пространом темељу у скоковима диге се умна зграда — катастрофа се не да избећи. Она се и десп, и поред све валовите страсти, оставља публику ипак у некој извесности, да је ција судба њених љубимаца обезбеђена. То се и видило на публици, јер се са свих страна мењаху миња дosta разноврсна правца.

Срши се и четврти чин. Заплет на свом највишем врхунцу — публика у неизвесности.

Срши се и пети чин. Расплет, ма да у главном, што се тиче психолошког момента, зависише од случаја, тако се постепено и сигурно развија, да резултат није публику толико изненадио, колико што је оправдао поверење. Публика ињеска задовољно; изазива главне приказиваче, не ће

да иде одмах, стоји раздељена у групе, као да јој је жао, да се расгави глуме, позоришта и да ошт ступи у сваки-дашић, обичин, прозајнички свет, који се некако не слаже са свима са свечаним и усхићеним расположејем њеним — глума је прордјаја сјајно у свакоме погледу.

Али да видимо гатку.

Умна, млада, лепа, богата, еманципована бароница Фаустина Левенбергова, коју окружује лен круг и умних и богатих пријатеља и поштовача, која јаме, испише чланке, пушти, — потребује тајника — човека — за свој прихвати и јаван рад. Тада јој се јави у особи даровита и озбиљна Павла Ургана. Већ први састанак беше од велика утицаја. Интересантне појаве свагда привлаче једна другу, ма да одмах и пису кадре о томе давни речима рачуна. Та међусобна наклоност расла је постепено, док се ишље развија у праву, у смесну љубав, коју спољашње непогоде и вихори само креће и победу јој славијом чине. Занста, диван психолошки развитак, који нам тим више говори срцу, што се развија природно, доследно, без сподом приучеана грамења за ефектом.

Међу пријатељима лене баронице сијалају и руски гроф Калњов, башкар Саломон с пикантном ћерком својом Јудитом, одметник Хазе са естетичном женом својом, Хори, уредник „Напретка“, у коме оштроумни чланци бароничини угледају света, фабриканат Цфотенхајер, племић Молвиц, лекар Верциард и невачица Мадлене. Сав тад лепи збор с тога је у главном ту, да се укаже особа бароничине у већем и сјајнијем рељефу. Као најважнију особу из тог скупа, која на неки начин и заузима засебан положај, павешћемо Мадлену — негдашњу љубовцу Павла Ургана, а садашњу невачицу и малосницу грофа Калњова. Она је напустила свога љубавника из млада, сретна доба, постала је неверна жена, побегла је од сиротиње, постигла је и спољашње славе и богатства, али не шира. Павле постаде од тог тренутка још озбиљнији, — женском полу најзанадљивији, јер беше несретан.

При забави, што је приреди бароница, спази Мадлене Павла. Позна га на мањ и ода се нехотије осталима. Доћи до потпуна сазнавања те необичне појаве, беше смрт и баронци с једне стране и грофу с друге стране. Бароница, као жена, трудила се, да бар страницијом дозна тајанствену прошлост свога секретара; он јој испричи, што је проживио, и кад спомену име невернице, име Мадлене, доћоше јој разне, покидане идеје, сумња, могућност, слутња, до извесна, стања облика; да је та Мадлене истоветна са невачицом Мадленом. Она се већ одала, он није могао, јер је још ипак видио. Да Фаустина дође до потпуне извесности, мора, себе ради, кад у њојзи најлоности уступа љубави, довести сбоје у сукоб, извести катастрофу, која би, као експозија каква, на мањ и разведрила, растумачила положај. Тај поступак изведен је на мајсторски начин. У друштву код баронице се виде Павле и Мадлене — резултат се знао већ напред. Уређени Павле хтеде је уклонити из

часне куће и уклони је, ма да му беху на путу и гроф и Молвиц; али он имајаше потајног, моралног савезника, лепу Фаустину.

У главном била би акција већ решена; али чудновати положај, личности, начин, све то ипаке допустило, да на томе остане. Зар је могла увређена Мадлена хладнокривно сносијути напесену јој бруку? Зар се могла Фаустина, ванредна Фаустина задовољити непотпуним резултатом? Зар могла је имати и Павле својске сатисфакције и мира у моментаном успеху? Никако, и у истом мању, кад мишљасмо, е се клупче лено развило, замрси нам се, тако рећи, под руком.

Безазлена, али ипак лукава Јудита ступа сад у акцију. Она постаде врло нуждан прибор у целом организму: та њено најважније мишљење и суђење, њене девојачке руке морају на природан начин да нам расписту чвор — у томе баш лежи дивна финоћа глуме те.

Мадлена, сећајући се пегашњељељубави, коју у њу пробуди свагда заинимљива појава Павлова, а овамо још под притиском напесене увреде, мораде потражити некада свога Павла. Али сиренски гласови њени не имају активну утицаја на Павла; они буде више у њему слатке успомене, и чим ове уступе места реалној садашњости, разиђе се трешупни занос и он одбије Мадлену за свагда. Увређени понос, гњев, одбјежана љубавша јонуда надвлада над Мадленом; она му покуши дневник и десет хилада форината, да та морално сатре и да га љожда наведе, да се опет њојзи врати. Противна побуда, слутња о победи, наведе и Фаустину, да посети свог секретара; она стаде долазити до убеђења о правцу Павлових осећаја, али махрама, што је изгуби Мадлена, развије њену голему љубав до разудања, до самовласна поступања. У бесној љубомори кривљаше Павла, пребациваше му злочин, хигаше му у лице приговоре и увреде, којима он само стасљаше на сусрет мирују савест и мушки понашање.

Али сретан удес не хтеде да остане на томе. Мадлена израсне у хиткии свој муф, у који беше турпла дневник и новце, са муфом бароничним. У Фаустинином стану дође до решења, које удеси Јудита, чисто у игри. Фаустина увиди, да је згрешила и кад је помислила, да је Павле можда грешан. А Павле? Ох, ала се лако прашта жеши, коју заиста љубимо!

У свакој реченици, у свакој нотици, у сваком правцу задовољила нас је та глума. Гатка, тенденција, психолошки узроци и учинци, заплети и расплет, логика и здрај разум — све је то у складијој хармонији, све чини велику умну зграду, која нам годи и срцу и разуму, и укусу и убеђењу, и начину и правцу.

Сахер-Мазох иже за нас Србе име непознато, личност иона. Други из његових прича и новела, штампаних у „Јавору“ и „Српској Зори“ упознао је свет наш с тим ванредним и особитим даром. Наравно, да су много дојринели бољем упознавању нашем с њиме и врло вешти преводи, већином од Саве Петровића, чији нам и укус и језик насладе ствара.

Прећимо сад на приказ глумца наших.

Без икакве сумње припада палма заслуге гђи Софији Максимовићки (Фаустини). Од првог ионшалантичног понашања, до постепеног развијања љубави, до врхуница у четвртом чину и до нежне појаве у петом чину, беше јој свако

кретање, сваки нагласак свесно пристудирано дело. Она нам не приказиваше мање, него што би требала, а боме ни — више; она остале доследна у оквиру своје дивне улоге: корак мање или корак више покварио би и помутио би нам утисак. Овако нам заостаде пријатна и округла успомена, а као рефлекс томе, признавање уметничког напредовања јој.

Скоро упоредо с њоме пде улога г. Д. Ружића (Павла Урбана). Хоћемо ли рећи шта о његовој прикази? Хоћемо. И то ћемо споменути три појаве: у другом чину причање живота свог, у трећем чину, кад је познао Мадлену и у четвртом, кад се пред Мадленом борила у њему прошlost и садашњост. Све то беху ремек-појаве, то беше класична приказа.

Улога гђе Ленке Хаџићеве (Мадлене) више је лепа него благодарна. Страсна жена, која чешће гази преко сваке пренове, само да дође до цели своје, више је продукт правца у способностима, него што има моралне директиве над њима. Она треба, особито у моментима голема афекта, да истакне тек праву параду своју; она је страсна жена, прељубница, која се из пуста ћефа враћа првојитној наклоности својој. У моментима, кад хоће да наведе Павла, да се опет њојзи врати, у четвртом чину, мора јој уметничка приказа бити на врхунцу свом. Ти моменти чину испали гђи Ј. Хаџићевој са свим за руком. Ако беше и то где које кретање добро, ако беху и речи згодне, у нагласку јој беше мане: гђа није појединачне фазе тако нагласила, као што је изписивала та прекрасна појава, као што захтеваши предмет, ради чега се бори. Али то је ствар, коју ће гђа већ извести на боље, чим се још једаред понови та глума.

Улога гђе Марине Рајковиће (Јудита) од велике је психолошке вредности. Да јој је потпуно испала за руком, није потребно ваљда ни да се каже; гђа беше у елементу свом, имајаше да прикаже највишост.

Г. Марковић (граф Калцов) приказао је свој део елегантно и мирио; у моментима страсним, у трећем чину, врло лепо. Само нас је одмах у почетку мало немило дирнуло, што му је језик два три пута откасао услугу своју — али то није мана у способности.

Своју улогу приказао је г. Добриновић (Ханибал Молвиц) као и сваку другу, на потпуно задовољство публике. Његов је начин врло фини и одмерени, он не запиње у дикцији.

Г. С. Рајковић (Саломон), г. Лукић (Хори), г. Јовановић (Хазе), г. Зорић (Пфотенхајер) као и гђа Ј. Поповићева (Фани) беху са свим на својим местима, као што се другоме писмо ни надали, знајући им способности. Гђа Б. Хаџићева (Ана) и г. Рајчевић (слагачки шегрт) беху добри.

При завршетку нам ваља споменути лену и укусну тоалету наших глумица, која је за ту глуму већином засебно затоњењена. Уверени смо, да би и сам писац био њоме задовољан.

Још нешто. Глума та тако се дојала публици, ипродрла је тако сјајно, да ће управа одговорити тек општој жељи, ако ту глуму да што пре представити.

К. Р.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

28. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 19.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 22. ФЕБРУАРА 1879.

С новом поделом улога први пут;

ЉУЂАВ НИЈЕ ШАДА.

Шала у 1. радњи, по туђој мисли написао А. Хадић.

О С О Б Е:

Мороквашићка, богата удовица.	J. Поповићева.
Милица, њени јој	Л. Хадићева.
Златко Славујевић, песник и почасни бележник	Добриновић.
Наста, послуживача у мороквашићкиној кући	Б. Хадићева.
Рокса, прала	М. Рајковићка.
Ћира, пандур	Поповић.
Мита, писмоноша	Рајчевић.

Збива се у Новоме Саду.

За тим:

ДОКТОР РОБИН.

Шаљива игра у 1. радњи, написао Премареј, за српску позорницу прерадио Ј. Ђорђевић.

О С О Б Е:

Герић	Ружић.
Пексон, фабричар	Зорић.
Мара, његова ћели	Л. Хадићева.
Артур, адвокат, њен заручник	Лукић.
Едита, њена собарица	Ј. Поповићева.
Слуга	Ћирић.

У суботу 24. фебруара први пут: „Фриште фире“. Шала у 1. чину, написао Коста Ристић. — Пре тога по други пут: „Социјалне демократе“. Шаљива игра у 3 чина.

По Гирнтовој новели: „Die Socialdemokraten“, написао Коста Ристић.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.